

1. Republika mnoha národů

↑ Mapa Rzeczpospolité z roku 1711, autorem je rytec Peter Schenk. / Zdroj: archiv autora

↑ Mapa se současnými hranicemi států ukazuje území někdejšího polsko-litevského soustátí v první polovině 17. století – růžově je označeno Polské království, fialově Velkoknížectví litevské. / Zdroj: archiv autora

Počátky „Republiky mnoha národů“ sahají až do roku 1385, kdy byla ruka dědičky polského trůnu Hedviky nabídnuta litevskému velkoknížeti Jogailovi, ovšem pod podmínkou, že Jogaila přijme křest. Ve chvíli, kdy Jogaila už jako Vladislav II. Jagello nastoupil na polský trůn, vznikl mezi Polskem a Velkoknížectvím, které kromě Litvy zahrnovalo i území dnešního Běloruska a Ukrajiny, dynastický svazek. Když však 1. července 1569 polská šlechta souhlasila s rozšířením svých práv na šlechtu litevskou a ta na oplátku odstoupila rozsáhlá území Velkoknížectví polské Koruně, zrodila se na zámku v Lublinu dohoda, jež z dynastického svazku mezi Polským královstvím a Velkoknížectvím litevským vytvořila společný stát nazývaný nově „Rzeczpospolita“ – neboli Republika. Motivace ke spojení vyplývala sice nejprve z existence společných nepřátel – Řádu německých rytířů a poté Moskvy – ale nejtrvalejším pojivem se nakonec ukázalo být samo unikátní zřízení, které polská a litevská reprezentace ustavily. Slovo republika v názvu státu mělo totiž demonstrovat, že Unii povládnou její šlechtičtí občané bez ohledu na to, zda jejich rodnou řeč byla polština, litevština či ruténština (předchůdkyně běloruštiny a ukrajinštiny). Ač byla Republika po staletí zmítána mnohými vnitřními problémy a na konci 18. století doplatila na agresivitu svých sousedů, její občané zvládli v roce 1791 schválit unikátní dokument – *Ústavu 3. května*, jež je dnes hodnocena jako první moderní ústava v Evropě...

↑ Lublinská unie – originální listina podepsaná 1. července 1569. / Zdroj: archiv autora

↑ Ikonický obraz Jana Matejka, namalovaný u příležitosti 300. výročí vzniku Rzeczpospolité, zachycuje slavnostní přísahu krále Zikmunda II. Augusta a polsko-litevské šlechty na zámku v Lublinu, díky níž byla 1. července 1569 ustavena Lublinská unie. / Zdroj: archiv autora

← Jan Matejko, *Ústava 3. května*, olejomalba z roku 1891 / Zdroj: archiv autora

„Milost tvoří práva, vládne královstvím, zakládá města, vede k blahu Rzeczpospolité, zdokonaluje ctnosti ctnostných, a kdo jí pohrdá, ten vše ztratí. Proto také my, všichni shromáždění – duchovenstvo, rytířstvo a šlechta Koruny polské, chtěje spočinout pod štítem milosti a vedeni zbožným citem k ní, spojili jsme se a svázali, a tímto dokumentem stvrzujeme, že spojujeme a svazujeme naše domy a rody, naše rodiny a erby se vší šlechtou a bojary litevskými tak, aby od nynějška a po všechny časy mohli užívat tyto naše erby a znaky, které máme od našich otců a předků...“

Z textu ustanovení Lublinské unie, 1569

↑ Lublin je starobylé město, které v dějinách Unie opakovaně sehrálo důležitou roli. / Foto: Rocter, iStock

↑ Zámek v Lublinu, kde byla v roce 1569 podepsána Lublinská unie. / Foto: Kancelář primátora města Lublin – oddělení marketingu

← Lublin býval v minulosti místem setkávání „západní“ a „východní“ části Unie. I dnes jsou lublinské univerzity místy s největší koncentrací ukrajinských a běloruských studentů v Polsku. Na snímku *pomník Lublinské unie*. / Foto: Sebastian Indra, Polska.pl